

zdaj na milejšo plat, je jasno. Treba bi bilo inštitucije nadzornika poljskih sodišč, ki bi pač moral ostati z vsemi sodišči v dobrem stiku in bi vplival na sodnike „z uma svitlim mečem“, a ne z dekretiranjem! —

* * *

To bi bila vprašanja, ki so bila vsaj ob koncu svetovne vojne najbolj pereča.

V splošnem mislim, smo pokazali, da gre vse za tem, da se kolikor moči utesné pravice pristojnega poveljnika in vzpostavijo prave naloge — sodnikov. Morebiti še ni prišel čas, da se cel inštitut pristojnega poveljnika vrže med staro šaro, ali pustiti mnogoterim pristojnim poveljnikom, po sposobnosti, čutu pravičnosti in tudi — dostojnosti! — zelo različnim, da gospodarijo po svoji glavi in volji, to ne pojde več!

Za bojno polje treba predvsem poskrbeti avditorjev, voditeljev glavnih razprav in naglih sodeb, ki so glede znanja zakonov, glede izkustev življenjskih in psiholoških na višku, ki razpolagajo z vsem potrebnim taktom, pa tudi z odpornim hrbtiščem, če treba uveljaviti — pravico! Tedaj bodo vojaška sodišča, — pa naj si prevladuje v njih lajični element, samo da je dober in prost demagogije — zavetišča nedolžnih, a tudi krepka opora discipline.

Enotno nadzorstveno oblastvo v kaznilnicah in jetnišnicah.

Andraž Jeglič, višji državni pravdnik.

Izvršitev kazni v naši državi ni enotna; enotnost dosežemo šele z enotno vrsto kazni in z izenačenjem ustroja zaporov.

Namen tega spisa ni, baviti se z vprašanjem, katero vrsto kazni, kateri kazenski sistem bi morali uveljavljati v naši državi. Bodemoli obsojali na težko ječo, ječo, na robijo, na strogi zapor, na zapor ali na zatvor, brezdvomno bodo kazni morale biti take, da jih bomo mogli izvrševati v zaporih, ki so nam

že sedaj na razpolago. Večinoma imamo za milejše kazni zapore na okrajnih sodiščih, za kazni ječe do enega leta jetnišnice, za daljše kazni pa kaznilnice. Te tri vrste zaporov moramo obdržati tudi v bodoče, vprašanje je le, kakšno bodi nadzorstvo, ustroj in organizacija teh zavodov. Na okrajnih sodiščih naj zapori ostanejo še nadalje pod vodstvom predstojnika okrajnega sodišča, nadzorstvo, vodstvo in upravo jetnišnice bi pa morali poveriti istim činiteljem, ki so jim podrejene kaznilnice.

V Sloveniji nadzorujejo kaznilnice: hišni komisar, višji državni pravdnik, poverjeništvo za pravosodje in ministrstvo pravde, v Hrvaški in Bosni pa neposredno deželna vlada, jetnišnice pri nas, v Hrvaški in v Bosni so podrejene predsednikom zbornih sodišč. Vsekakor pa imamo v Sloveniji preveč kaznilničnih nadzorstvenih instanc. Zategadelj moramo izločiti iz vrste nadzornikov hišnega komisarja ter višjega državnega pravdnika ali poverjeništvo za pravosodje. Rešitev tega vprašanja pa moramo odložiti do časa, ko bo odločena usoda poverjeništva za pravosodje. Za danes razmotrivam zgolj stališče, da naj predsedniki zbornih sodišč prepuste nadzorstvo jetnišnic višjemu državnemu pravdniku ali poverjeništvu za pravosodje.

Nadzorstvo kaznilnic je zelo važen in obširen delokrog višjega državnega pravdnika, kajti kaznilniška uprava, skrb za uradniško in pazniško osebje in za vsakega posameznega kaznjence je mnogovrstnejša in povzroča mnogo več dela nego nadzorstvo, ki ga izvršuje v jetnišnici sodni predsednik. Vsikdar ima prvi več prilike baviti se z vedo o izvršitvi kazni nego drugi. Celo tudi poslovanje v posameznih jetnišnicah ni vedno enakomerno, kajti večkrat opažamo, da predsedniki ne soglašajo v vseh upravnih vprašanjih in v disciplinarnem postopanju zoper paznike in kaznjence. Če že poverimo višjemu državnemu pravniku nadzorstvo izvršitve več nego enoletne kazni, da celo če se čestokrat nastani kaznjence kljub kazni pod enim letom vsled preobloženja jetnišnic ali katerokoli drugega razloga v kaznilnicah, ne more biti nikakega pomisleka, da prepustimo višjemu državnemu pravdniku izvršitev kazni tudi v jetnišnicah.

To bo le v korist pravosodni upravi, ker bo delo predsedništvom sodnih dvorov prve in druge stopinje mnogo več olajšano, nego bo obremenjeno višje državno pravdnništvo. Kdor ima pogled v delokrog predsedništev, more uvideti, koliko registrov, računov, poročil zahteva uprava jetnišnic zlasti, kjer nimajo upravnih uradnikov. Za primer navajam, da je nedavno nek sodni predsednik imel mnogo nepotrebne pisarije in poročanja le za popravo ključavnic pri celicah in za nabavo pljuvalnikov. Sicer pa uprava jetnišnic ni nikakor primerna poklicu predsednika in vseh onih mlajših sodnikov, ki so radi jetnišniške uprave zaposleni v predsedništvu. Gotovo je jetnišnica sodišču tudi v korist, zlasti ker kaznjenci opravljajo hišna dela. Toda po mojem mnenju kaznjenci sploh ne tičejo za čiščenje v uradne prostore sodišča, sicer pa bi kaznjenci istotako smeli opravljati ostala hišna dela, dasi ne stoje več pod nadzorstvom predsednika.

Drugače je z osebami v preiskovalnem zaporu. Te morajo ostati pod nadzorstvom sodnika. Predlagani preustroj tega nikakor ne bo oviral, nego bo celo pospešil strogo ločitev kaznjencev in preiskovancev, ki je neobhodno potrebna, ki se je pa sedaj redno ne uveljavlja. Gotovo bo krajevna ločitev celic preiskovancev in kaznjencev v vsaki jetnišnici izvršljiva. Tudi ne bo nobene zapreke, da preiskovanci sami zahajajo na izprehajališče, cerkev, itd. V skupne delavnice pa preiskovanci itak ne spadajo, ker jih ni moči siliti k delu. Kolikor preiskovanci ne skrbijo sami zase, bi prevzela njih preskrbo uprava jetnišnice. Disciplinarna oblast nad njimi bi ostala predsedniku sodnega dvora, preiskovalnemu sodniku pa pravice, ki jih določa zakon. Tako bi bile zagotovljene preiskovancem vse njih pravice, dasi bi jetnišnico nadzoroval višji državni pravdnik. Predlagani preustroj bo dalje tudi v prid upravnemu osebju, uradnikom in paznikom. Skupen status kaznilničnega in jetnišničnega osebja bo temu le v korist, kajti čimvečje število, tem ugodnejše je to za gmotno stanje osebja in za upravo, ki more izbirati in nameščati vsakega tja, kjer uspešneje deluje.

Službovanje kaznilničnega in jetnišničnega osebja med štirimi zidovi, v vednem stiku zgolj s kaznjenci je neprijetno.

nevarno in naporno. Skrb naša mora biti, da si ohranimo sedanje dobro osebje in da si izgojimo vzgleden naraščaj, kajti v njihovih rokah leži uspeh izvršitve kazni. Delo kaznilničnega uradnika ni zgolj uprava, ki že sama zase zahteva mnogo-vrstnih izkušenj, nego poverjena mu je tudi vzgoja in zboljšanje kaznjenca. Določiti primerno delo vsakemu kaznjencu, ga razumeti, nadzorovati, kaznovati, zboljšavati, vzdržati disciplino more le oni uradnik, ki spozna individualnost vsakega posameznega kaznjenca in ki jo zna upoštevati.

Tekom svojega delovanja v kaznilnicah sem se prepričal, da kaznjenci prav dobro vedo, da smejo prositi in se pritožiti. Te pravice se radi poslužujejo, čestokrat jo izkoriščajo, zlorablajo in zato kujejo v skupnem zaporu med seboj najrazličnejše naklepe. Zelo zgrešeno bi bilo, da bi jim odrekli pravico prošnje ali pritožbe neposredno do predstojnika, onega, zoper katerega gre pritožba. Le kdor pozna individualnost kaznjenca, ki prosi in se pritožuje, ga more razumeti. Kolikokrat je stal pred menoj kaznenec, ki so ga sodniki morali obsoditi in označiti za zločinca, pa sem ga v svoji notranjosti pomiloval, da je prišel med hudodelce! Mnogo je bilo gorenjskih fantov, ki so prišli v kaznilnico v Gradiški zgolj radi tega, ker so v prirojeni nagnjenosti do pretepa, več ali manj opiti, zavihтели proti svojemu nasprotniku britev tako nesrečno, da so mu prerezali žilo odvodnico. Ako ne bi ga zadel na tako mesto, bi prišlo le do male poškodbe. Le nesrečno naključje je spravilo tega sicer povsem poštenega mladeniča med hudodelce v kaznilnico. Ko sem takemu zrl v oko, moral sem vse drugače umeti in oceniti njegove besede, nego ob prošnji ali pritožbi krvoločnega pretepača ali nepoboljšljivega tržaškega tatu ali goljufa. Dokler ne poznaš notranjosti kaznjenca, ni ti mogoče prav presoјati, koliko je upravičena njegova prošnja ali pritožba. Nemogoče je izreči tako sodbo, da na eni strani ne trpi ugled paznika, zoper katerega se je pritožil, kar bi kršilo disciplino, in da na drugi strani kaznenec, ki najmanjšo krivico bolj občuti kakor prost človek, vendar spozna, da je bila njegova prošnja upoštevana. Sicer zgubi zaupanje v predstojnike, kar ga more priversti do samopomoči. Mnogokrat, zlasti začetkom bivanja v kaznilnici prihajajo kaznjenci s prošnjo

za obnovitev kazenskega postopanja. Mnogovrstne in zato za pravno rešitev težavne so njih prošnje za svet v zasebnih stvareh. In kako je treba spoznati individualnost kaznjenca, ko gre za vprašanje, je-li vreden pomiloščenja in ko bomo morali odrediti prestop kaznjenca iz samotnega v skupni in pozneje v posrednji zapor, ko uveljavimo progresivni način izvršitve kazni?

Že ta izvajanja nas morejo privedi do sklepa, da izvršitev kazni doseže svoj namen le tedaj, ako za to poklicani činitelji presodijo in znajo upoštevati kaznjenčev značaj, njegovo življenje, vzgojo, vzroke in način dejanja, radi katerega je v kazni, ter njegovo vedenje v kaznilnici, z eno besedo, ako spoznajo kaznjenca do dna njegove duše. Zato pride izvršitev kazni le tedaj do viška svoje popolnosti, kadar bosta voditelj kaznilnice in jetnišnice in njegov namestnik kriminalista - psihologa, ki sta izvršila pravoslovne študije, delovala kakor preiskovalna in kazenska sodnika in se izvežbala v kaznilničnih upravnih poslih.

V zadnjih petintridesetih letih izbirali so v bivši Avstriji upravne uradnike kaznilnic in pozneje jetnišnic običajno iz vrst aktivnih častnikov in te uradnike prevzeli smo po prevratu tudi v Sloveniji. Priznati treba, da so ti činitelji večinoma izborno izvrševali svojo nalogo, kolikor se je tikalo discipline in uprave v kaznilnicah. Razpravljalo se je večkrat o njihovi želji, naj bo v kaznilnicah odstranjena kontrola hišnega komisarja in višjega državnega pravdnika in da naj bo kaznilnično osebje neposredno podrejeno ministrstvu. Tej želji pa se ni ugodilo prav radi tega ne, ker se je z nadzorstvom in sodelovanjem višjega državnega pravdnika hotelo napram uplivu, izvirajočem iz strogega vojaškega naziranja, postaviti in vzdržati protiutež kriminalista, izkušenega v poslovanju na kazenskem sodišču. V Hrvatski in Bosni so zasedli kaznilniška mesta že juristi.

Enotno nadzorstvo bo dalje tudi v prid kaznjencem. V bivši Avstriji so skoro vedno delili kaznjence po njih narodnosti v različne kaznilnice; to sedaj odpade. Za jetnišnice pa obstaja le določba, da mora vsak prestati kazen v jetnišnici onega sodnega dvora, ki ga je obsodil. Treba je utemeljene prošnje, če hoče prestati kazen v drugi jetnišnici, a to zavla-

čuje nastop kazni in provzroča delo na prvi in drugi stopinji. Temu je vzrok le, ker vsaka jetnišnica deluje samostojno in nima nikakega stika z drugo. Ob skupni upravi jetnišnic pa ne bode, zlasti glede na ugodne prometne razmere v naših krajih, posebnih težav, zjediniti vsaj nekaj kaznjencev, v prvi vrsti one, ki imajo daljšo kazen, po njihovem poklicu. Ako bodo zbrani v jetnišnicah krojači in čevljarji, ključavničarji, mizarji, poljedelci in ako bodo za inteligentnejše kaznjence oddelek za strojepisje, knjigoveznice itd., bo ta način delitve kaznjencev po jetnišnicah le v prid vzgojevalnemu smotru izvršitve kazni in v gmotno korist države, ki bo dobivala poceni mnogo potreščin za svoje institucije. S tem pridobimo v paznikih strokovno bolj izvežbane poslovodje.

Skupna uprava bo nadalje omogočila zjedinenje vseh mladostnih kaznjencev v eni ali dveh jetnišnicah. Sedaj v teoriji ni kaj ugovarjati obstoječim, večinoma jako umestnim naredbam bivšega justičnega ministrstva o izvršitvi kazni nad mladostnimi. V praksi se pa vseh teh naredb ne upošteva in tudi ne more uveljavljati, bodisi ker je v posameznih jetnišnicah število kaznjencev prepičlo, bodisi ker ni vedno na razpolago za njih vzgojo zadostno vnetega paznika ali uradnika. Pri zjedinenju mladostnih v večje skupine pa odpadejo vsi taki nedostatki. Skupna uprava bo dalekosežne koristi za tuberkulozne kaznjence. Ti nesrečneži čepijo sedaj v jetnišnicah brez dela in okužujejo zapore. Če bodo združeni v posebnem oddelku, jih bomo nastanili v kraju z najboljšim obnebjem, določili jim bomo lažje skupno primerno delo in vsa oprava, orodje, knjižnica bo zgolj njim v uporabo.

Ob enotni upravi bo nadalje mogoče, izvesti tudi v jetnišnicah enakomerno perijodično pomiloščenje, ali pa pogojni odpust kazni. Vpliv teh ustanov je očitno ugoden, ker pospešuje držanje discipline in vzpodbuja kaznjence do dela in popljšanja.

Koliko težav provzročuje dalje prehrana in dobava obleke za paznike in kaznjence v jetnišnicah! Ako bo zato skrbelo le eno oblastvo, bo gotovo boljše in cenejše, prihranjenega bo mnogo dela in tudi finančni proračun bo skupen in enoten in zato krajši in preglednejši.

Omenim naj še kaznjence poljedelce, ki so ogromna večina prebivalstva naših jetnišnic. To vrsto kaznjencev vgajamo najbolje, ako jih zaposlimo s poljedelstvom. Za primer navajam Koprško kaznilnico. Tamošnja uprava je vzela v zakup slabše obdelano zemljišče v bližini kaznilnice. V kratkem času je to podjetje pokazalo prav dovoljen uspeh; zemljišče je postalo rodovitno, kaznilnica je imela ceno, zdravo, in obilno prehrano in kaznjenci so se izvežbali v kmetijstvu.

V oporo svojega mnenja podajam tudi sledeče statistične podatke:

Leta 1913. je bilo med kaznjenci v jetnišnici v

	Celju	Ljubljani	Mariboru	Novem mestu	skupaj
mizarjev	5	15	4	3	27
krojačev	7	6	4	3	20
črevljarjev	15	27	8	4	54
ključavničarjev	3	6	5	2	16
mehanikov	1	6	—	—	7
poljedelcev	214	248	262	155	879

Slični podatki iz zadnjih let niso merodajni; ne nudijo prave slike, ker je vsled vojne bila omejena izvršitev kazni in je bilo sploh manj kaznjencev. Že statistika l. 1913. kaže, koliko bolje bi bilo zjediniti kaznjence kolikor mogoče istega poklica, nego jih puščati raztresene po vseh jetnišnicah.

Vsi dosedaj navedeni razlogi po mojem mnenju zadostno utemeljujejo stališče, da je enotno nadzorstveno oblastvo v kaznilnicah in jetnišnicah le v prid smotru izvršitve kazni, kaznjencev, uradnikov, pazniškega osebja, pravosodne uprave in države sploh. Kakor že začetkom omenjeno izvršimo lahko to združenje že sedaj, kajti tudi bodoči, za vso državo veljaven kazenski zakon ne bo predružačil v bistvu ne obstoječih kazni, ne jetnišnic ali kaznilnic.